

Zlaté krasobruslení...

Ve Filatelii 6/2000/37 vyšel článek A. Bystrova Více odpovědnosti v práci jurymanů, o číslo později ve F7/2000/34 pak reakce na něj z pera L. Brendla Více odpovědnosti nejen v práci jurymanů. Už samy názvy obou článků napovídají, že se autoři zabývali problematikou filatelistického výstavnictví a především otázkami hodnocení vystavených exponátů.

FRANTIŠEK BENEŠ

Jako dlouholetý účastník filatelistického dění jsem měl možnost filatelistické výstavnictví v uplynulých bezmála čtyřiceti letech vidět z nejrůznějších úhlů - nejčastěji samozřejmě jako prostý návštěvník výstav (svou první velkou výstavu jsem navštívil se svými babičkami - byla to Praga 1962 a mám odtud hezkou fotografii, na níž jako sedmiletý sběratel hrdě stojím před průmyslovým palácem v pletené rádiocce s hrozivě třicíti obrovskou anténou), ale i jako vystavovatel filatelistické literatury, účastník organizační přípravy výstavy, novinář píšící o výstavě, znalec posuzující pravost materiálů připravovaných k vystavení či jako jurymanské embryo (v polovině osmdesátých let jsem krátce aktivně koketoval s myšlenkou stát se jurymanem). Možnost vidět výstavy tolika různými pohledy mě postupně přivedla k poznání, že v našem i mezinárodním výstavnictví je mnohé co zlepšovat, k čemuž bych rád přispěl alespoň několika myšlenkami a podněty. Pro mnoho filatelistů však toto téma nemusí být právě nejatraktivnější, proto se úmyslně nepouštím do širších rozborů a budu se snažit vyjadřovat co nejstručněji, i když za cenu určitých zjednodušení.

Kdo je na výstavě ze všech nejdůležitější?

Na každé (nebo skoro každé) výstavě se podílejí tyto množiny účastníků - organizátoři, vystavovatelé, hodnotitelé a návštěvníci. První tři z nich si obvykle myslí, že právě oni jsou tím nejdůležitějším prvkem - bez organizátorů by nic nevzniklo, bez vystavovatelů by nebylo co ukázat, bez hodnotitelů by to byl jen chaos bez medailové hierarchie; takže snad jenom návštěvníci o sobě nemají žádné zvláštní mínění, zaplatí vstupné, pokoukají se a opět tiše zmizí.

Přes rozdílné názory zmíněných skupin se na výstavách v průběhu doby vytvořila jakási tradiční hierarchie, kdy nejdůležitější se zdají být hodnotitelé (uzavřená kasta sama pro sebe, do níž není snadné proniknout), po nich následují organizátoři (jsou tu doma, všechno platí), pak vystavovatelé (až na prominentní výjimky jen blahovolně trpění a svou zvědavou přítomností jakoby znervózňující vznešené jurymany i vynervované pořadatele) a nakonec návštěvníci, na které se obvykle myslí nejvíc v předvýstavní inzerci a kteří v očích některých příslušníků předchozích skupin nezřídka tvoří jenom jakousi posunující se masu, kterou je samozřejmě třeba k návštěvě výstavy zlákat, ale když už tam je, není třeba se jí už dále příliš zabývat.

To je tedy v mých očích (samozřejmě velmi zjednodušený) obraz účastníků současného filatelistického výstavnictví.

Proč to dělají?

Další otázka, kterou si musíme položit, zní: Proč to dělají? Proč jednotliví účastníci na výstavách vůbec participují? Důvodů bychom nejspíš našli mnoho, ale obecně se domnívám, že u organizátorů to bude především touha něco dokázat a (zejména u výstav nižších stupňů) hrdost, že právě jejich klubu se tak velkolepý podnik podařilo uskutečnit. Vystavovatelé přirozeně chtějí ukázat své dílo a medaile pro ně představují plody jejich práce.

Nejméně jasno mám u hodnotitelů. Zatímco jedni nesporně chtějí předávat své zkušenosti a spravedlivým hodnocením a radou napomáhat vystavovatelům s dalším rozvojem exponátu, o jiných podle mne platí stará zásada - kdo to umí, ten to dělá (v našem případě vystavuje), a kdo to neumí, ten to řídí (v našem případě hodnotí).

Poslední skupina - návštěvníci. Sběratelé na výstavu obvykle přicházejí z čirého nadšení a zájmu o věc, někteří také pro výstavní razítka, přitiskačky a další cetky a suvenýry. Nesběratelé pak mohou být zlákáni dryáčnickou reklamou některého slavného vystavovatele nebo jsou hrdí, že se právě v jejich městě něco tak významného děje a nechťejí si to nechat ujít, babičky chtějí výstavní razítka pro vnučka (jednou, panečku, bude mít cenu!), prostě i tady bychom našli důvodů celou přehršlí.

Hodnocení¹⁾

Osobně si o hodnotitelích a hodnocení (ve filatelistické mluvě o jurymanech a jurování) nedělám vůbec žádné iluze. Při vši úctě k jednotlivým osobám a osobnostem, ke kterým jako k jednotlivcům mohu chovat i hlubokou úctu (zase tolik jich ale není), obecně se na současnou hodnotitelskou praxi ve filatelistickém výstavnictví dívám jako na velkou Potěmkinovu vesnici a kolektivní neodpovědnost.

Hodnocení v současné podobě je příliš drahý špás, rozpočet výstav zatěžující neúměrně vysokými náklady, za něž se dostává příliš málo muziky.

Kdo se zastává současného stavu? Kdo nejvíc křičí, když se někdo opovíží proti němu pozvednout hlas? No samozřejmě - především sami jurymani a pak ti, kdo doufají, že by se jimi mohli v dohledné době sami stát. Jurymanská praxe, jak ji dnes známe, je přítom vlastně jednou velkou cestovní kancelář, v níž malá skupinka vybraných jednotlivců si (většinou za peníze pořadatelů) křížem krážem cestuje světem - proti čemuž bych neřekl ani popel, kdyby naproti tomu nesli svou kůži na trh zrovna tak jako vystavovatelé. To se však, bohužel, neděje. Zatímco vystavovatel jednoznačně pokládá karty na stůl a vidí mu do nich všichni - od hodnotitelů po návštěvníky, takže je bez dalšího jasně vidět, kdo umí a kdo je břídil, u jurymanů je praxe právě opačná. Za sa-

¹⁾ Hned v úvodu zdůrazňuji, že se dnes ani v nejmenším nechci zabývat hodnocením exponátů jako takovým, ale výhradně okolnostmi, za kterých k němu dochází.

možřejmě je považováno, že k výsledkům se dochází v neveřejných diskusích, jsou konsensuální a následně prakticky neprezkoumatelné. Nikdo - kromě členů jury - nemá šanci poznat, kdo je při hodnocení pracovitý a kdo lenoch, kdo tomu rozumí a kdo je jen diletant a mluvkva, kdo exponáty na výstavě pečlivě obchodil a kdo naopak jenom prohodil - udělejte to za mne, musím s manželkou do města... Už teď slyším ten pokřik jurymanů, jak to není pravda a co úsilí a času je stojí účast na každé výstavě! Inu holenkové, ale jenom řečmi mě nepřesvědčíte - já chci vidět činy!

Zlaté krasobruslení!

A jak bych to tedy v praxi udělal? Tak především bych zrušil neveřejné kolektivní rozhodování, které považuji za pravé semeniště lobbismu a živnou půdu osobní neodpovědnosti. Jestliže doposud jsou za příklad dávány vyčerpávající diskuse nad spornými exponáty (samozřejmě za zavřenými dveřmi), já bych naproti tomu jakoukoliv diskusi na téma hodnocených exponátů mezi jurymany zakázal. Doslova bych ji prohlásil za neetickou a v případě prokázání, že k ní došlo, bych provinilé jurymany disciplinárně potrestal - od napomenutí po diskvalifikaci. Předseda jury nebo vedoucí pracovní skupiny by prostě každému jurymanovi přidělil skupinu exponátů, které musí samostatně zhodnotit, s tím, že na každý z nich by obdržel jednoduchý formulář, do kterého by v příslušných kategoriích vyplnil body a případně připojil i stručnou věcnou poznámku (například rozpoznal jsem ty a ty padělky, nebo naopak ta a ta věc je skutečně mimořádná), a pokud bude chtít, i stručně (stačí jednovětné) doporučení vystavovateli. Každý juryman by pak měl mít právo a možnost nad rámeček přidělených exponátů se vyjádřit i k jakýmkoliv exponátům dalším - samozřejmě pokud mu na to zbude chuť a čas. Vyplněné formuláře by pak byly předány pověřené osobě, která by pouze sečetla body a podle výsledku by pak byly automaticky uděleny medaile. (V zájmu větší objektivity by dokonce bylo možné z jednotlivých jurymanů vybrat u každého exponátu vyloučit vždy ten s nejvyšším a nejnižším počtem bodů a celkové zhodnocení provést z těch zbývajících.) Prostě stejně jako v krasobruslení, které ostatně má s filatelickým výstavnictvím společného víc, než by se na první pohled zdálo.

Ale to je jen první krok. Dalším, a stejně důležitým, je co nejrychlejší zpracování všech jurymanůvých hodnotitelských protokolů do přehledných tabulek (při dnešní dostupnosti výpočetní techniky je to velmi jednoduché), tak, aby na každém exponátu co nejdříve visela malá přehledná tabulka, kde si každý může přečíst, kdo konkrétně exponát hodnotil a kolik mu který juryman v jednotlivých kategoriích přidělil bodů, popřípadě co mu stručně vytkl, co vyzdvihl nebo doporučil.

Jestliže může vystavovatel Zdeněk Moliš ke svému exponátu přivést brožuru, v níž se zájemci mohou dočíst mnoho zajímavého, co se nevešlo do popisu na jednotlivé listy (osobně to považuji za bezvadný nápad), proč by nebylo možno k úvodnímu listu umístit takovýto výrok jury. Jistě - uslyšíme hlasy, že se to nedá stihnout, hlavně proto, že exponáty jsou montovány na poslední chvíli. Ale přátelé, to přece není náš problém, to je obecně tolerovaný šlendrián, se kterým si musí poradit především sami

organizátoři výstav. Nedodals včas? Máš smůlu! Však oni se vystavovatelé ve vlastním zájmu rychle přizpůsobí.

A další krok - u vchodu na výstavu bych rozdával naprosto stejné formuláře, jaké měli k dispozici jurymani (ty jurymanské mohou být z důvodu bezpečnosti třeba na jiném papíru, s razítkem či jinak zabezpečené proti zneužití). A do těchto „cvičných“ formulářů by si návštěvníci sami mohli zkusit hodnotit exponáty, které je zaujaly. A uspořádal bych návštěvníckou soutěž! Kdo najde největší botu, kterou jurymani v exponátech přehlédli, by měl od organizačního výboru dostat pořádnou věcnou cenu a botu by měla být zveřejněna ve filatelickém tisku. Zkrátka - snažil bych se návštěvníky co nejvíce zapojit do hry.

Vystavovatelé by měli mít možnost s jednotlivými jurymany o jejich *konkrétních* verdiktech mluvit (samozřejmě dodatečně a bez možnosti ovlivnit vnesený posudek), ptát se, proč hodnotili jednoho tak a jiného jinak, čímž by jistě docházelo k oboustrannému třibení názorů ku prospěchu věci. Celé hodnocení všech exponátů bych pak pro zájemce doporučoval vydat ve formě praktických minimalizovaných tabulek (stačí xeroxované), aby bylo možno snadněji sledovat vývoj hodnocení jednotlivých exponátů i výroky jednotlivých jurymanů.

Zavést takovýto systém by nebylo složité ani drahé a velmi rychle by se ukázalo, kdo je kdo. Jurymani - obratně mluvící diletanty by v krátké době odpadli a na jejich místo by mohli nastoupit noví, vyučení na výstavách nižších stupňů, povzbuzení otevřeností hodnocení, kde se dá dýchat a ten, kdo má znalosti a současně i odvahu pronést veřejně svůj názor, má i možnost jako člen výstavních jury někam dotáhnout. To bychom najednou viděli, kolik těch dosavadních ctihodných hodnotitelů by se po zavedení veřejného a konkrétního osobního hodnocení začalo z nejrůznějších důvodů z účasti na jednotlivých výstavách omlouvat a odhlašovat! Inu, říci veřejně a do očí svůj odborný názor, to je jiná káva než neveřejně zdvihát ruku při hlasování!

Takže - kdo je tedy vlastně na výstavě nejdůležitější?

Z celého tohoto mého povídání jistě vysvítá odpověď na řečnickou otázku, koho na výstavách považuji za nejdůležitějšího, položenou v úvodu tohoto zamyšlení. Osobně za vůbec nejdůležitější z účastníků filatelických výstav považuji jejich návštěvníky (bez nich totiž výstava ztrácí jakýkoliv smysl, nemuseli bychom najímat drahé sály a exponáty bychom mohli hodnotit v trezoru nebo si dokonce posílat jejich obrázky vzájemně po internetu), no nich pak vystavovatele (návštěvníci přicházejí především zhlédnout jejich dílo), pak organizátory (bez kterých by to skutečně nešlo) a nakonec hodnotitele - jurymany, kteří, při vší účt, jsou ve skutečnosti tou nejpostradatelnější a současně nejnahraditelnější (a k tomu ještě pěkně drahou) součástí každé výstavy.

*

Možná se někomu budou zdát názory vyjádřené v tomto zamyšlení tvrdé; nechť jsem jimi však projevit neúctu k práci hodnotitelů (jistě jich je řada čestných a pracovitých), ale dát k úvaže jednu z možností, jak řešit některé problémy současného filatelického výstavnictví o nichž se v poslední době hodně diskutuje. ■